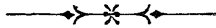

band zijn gebleven. Moge het succes van deze uitgave vooral daaruit blijken, dat bij een volgende editie de meeste vereenigingen der rubriek van niet-aangeslotenen naar de voorafgaande rubriek zijn overgegaan.

VAN EDEN.

INGEZONDEN.

ENKELE OPMERKINGEN OVER SOMMIGE STATISTIEKE GEGEVENS RAKENDE SOCIAAL-HYGIËNISCHE GEGEVENS IN ONS LAND.

Van 1865—1901, dus gedurende 35 jaren, werd in het verslag aan den Koning, aan de Koningin Regentes, aan de Koningin, van de handelingen van het geneeskundig Staatstoezicht, opgenomen de statistiek van de sterfte naar den leeftijd en naar de oorzaken van den dood. Thans maakt die statistiek geen deel meer uit van bovengenoemd verslag en wordt voor het eerst in 1901 bewerkt door het centraal bureau voor de statistiek. Ik zal mij haasten hierbij te voegen, dat bij de Gebr. BELINFANTE in den Haag, deze statistiek afzonderlijk verkrijgbaar is tegen betaling van f 0.70. Doch ik heb in geen enkel stuk de redenen ontvouwd gezien, waarom deze gewichtige statistiek aan het verslag aan de Koningin is onttrokken. Want het wil mij voorkomen, dat deze statistiek onafscheidelijk behoort bij het jaarlijksch verslag, ja ik zou durven beweren, dat het daarvan het belangrijkste deel uitmaakte.

De Hooge Regeering moet in dat jaarlijksch verslag dadelijk kunnen lezen, of de sterfte voor- of achteruit ging, of als doodsoorzaak mogelijk de eene of andere ziekte op den voorgrond trad; denk aan besmettelijke ziekten, aan kanker en aan tuberculose. Maar niet alleen de Hooge Regeering. Het geheele corps ambtenaren en leden aan wie het tegenwoordig gezondheidsbestuur van Nederland (ut ita dicam) is opgedragen. Of meent men, dat er geen gevaar bestaat, dat vele gezondheidscommissiën, die twee ex. van het verslag aan de Koningin ontvangen, in gebreke zullen blijven de afzonderlijke bestelling van de statistiek van de sterfte aan de Gebrs. BELINFANTE op te dragen? Ik houd mij vast er van overtuigd, dat de bekendheid van en de belangstelling in de sterftestatistiek door den genomen maatregel zijn verminderd. In alle gevalle is de waarde van het verslag aan de Koningin zeer gedaald. Men had die statistiek in het verslag kunnen handhaven en buitendien die statistiek publiceeren, dan had men alle gevaar voor vermindering in de algemeene bekendheid met een zoo belangrijk deel van de kennis van het wel en wee van Nederland verhoed. Ik had dus de statistiek van de sterfte naar den leeftijd en naar de oorzaken van den dood willen laten blijven bij het Departement van Binnenlandsche Zaken, om deel uit te blijven maken van het jaarlijksche verslag aan de Koningin. Het karakter dezer statistiek is, wij weten het uit de missieve aan H.H. geneeskundigen van 10 Dec. 1900, zeer gewijzigd, en voor verschillende rijken, die deel namen aan de internationale bijeenkomst te Parijs 18—21 Aug.

1900 op een voet geschoeid, zoodat de verschillende volkeren in het vervolg elkaar beter zullen begrijpen, althans als er gesproken wordt van de verschillende oorzaken des doods, dan vóór het tot stand komen van deze internationale regeling het geval was.

De H.H. Prof. SALTET en MENNO HUIZINGA hebben ons land op die conferentie vertegenwoordigd, en ik veronderstel, dat die beide H.H. ook tegenwoordig waren, toen Prof. VIRCHOW op het internationale Geneeskundig Congres te Amsterdam gehouden, gewezen heeft op de dreigende Babylonische spraakverwarring, waartoe in de verschillende landen de namen van verschillende kunsttermen in de medische wetenschap aanleiding gaven, en nog geven; een natuurlijk gevolg van het geheel loslaten van het Latijn, als internationale wetenschappelijke taal. De Hooggeleerde had er aan toe kunnen voegen, dat de Roomsche kerk dat ten volle begreep, toen zij de Latijnsche taal over de geheele wereld, als de eenige kerkelijk officieele taal, vindiceerde.

Bij het inzien der sterftestatistiek, moet het ons treffen, dat de 5de kolom van de vroegere sterftetabellen niet gehandhaafd is; te vergeefs zoeken wij naar het aantal overledenen met doodgeborenen op 1000 inwoners berekend. Ik beschouw dat als een belangrijke waardevermindering van de nieuwe sterftestatistiek. Nu hebben wij slechts cijfergroepeeringen, maar de vraag: waar was nu de mortaliteit het geringst of hoogst, blijft onbeantwoord. Het is waar, men kan uit het een, het ander berekenen, en de weetgierige laat zich door die moeite niet terugschrikken, maar het ware beter, dat men die vergelijking met één oogopslag kon zien. Ook voor deze gewichtige en te betreuren weglating vind ik geen reden opgegeven, ook bij de recapitulatie van de verschillende provinciën van het Rijk, wordt deze 5de invulling van de vroegere sterftestatistiek gemist.

Ik zal mij niet begeben in een verdere beoordeeling van de vastgestelde groepen en rubrieken van de groote lijst, maar herhaal hier slechts hetgeen ik bij een vroegere gelegenheid (2de rapport van sterftestatistiek op gehouden sectiën gebaseerd) opmerkte. Ik vind het jammer, dat de tuberculosis ossium (de caries der ouden) niet na de 9 vormen van tuberculose een 10de plaats is aangewezen. Sprekende over die op lijkopeningen gebaseerde statistiek wil ik er op wijzen, dat de commissie volgens het besluit van de Algemeene Vergadering 1895 te Groningen aangewezen, om jaarlijks rapport uit te brengen van een op lijkopeningen gebaseerde sterftestatistiek, volgens het besluit van de Algemeene Vergadering te Leiden van 1901, na twee rapporten te hebben uitgebracht, is ontbonden. Doch de zaak, te trachten een sterftestatistiek op sectiën gegrond te leveren, om daarvan zoo nu en dan aan de Algemeene Vergadering te rapporteeren, is daarom niet van de baan, en schrijver dezes heeft na dien tijd nog verschillende sectieverslagen ontvangen, die onbewerkt blijven liggen. Ik reken het van groot belang, dat deze zaak niet door onzen al te grooten ijver om wetten te maken, in den doofpot worde gestopt. Mocht het aan de pogingen van het Hoofdbestuur gelukken, onze 4 hoogleeraren in de pathologische anatomie te bewegen zich ernstig met deze zaak te bemoeien! Mochten de geneesheeren-directeuren van onze groote ziekenhuizen zich daarbij aansluiten! Dan kon er bijv. elke 4 jaar

een rapport verschijnen van groote waarde voor onze sterftestatistiek. Dat zij zoo.

Sprekende over statistiek die werkelijk verband houdt met de gezondheidsbelangen van onze natie, kan ik niet nalaten te memoreeren, dat uit de statistiek van het Koninkrijk der Nederlanden sinds 1902 is verdwenen de opgave van het verbruik van gedestilleerd per hoofd in iedere gemeente.

Over deze weglating heb ik mij gewend tot het Ministerie van finantiën, vragende, of al te met deze opgave afzonderlijk verkrijgbaar was en zoo ja, waar? Het Ministerie antwoordde, dat het bureau van statistiek deze opgaven niet meer verstrekke, wijl de getallen niet geheel betrouwbaar waren. Wij zullen in het vervolg dus slechts te weten komen hoe hoog de hoofdelijke consumptie van geheel Nederland is, maar onkundig blijven van de wetenschap, waar de abusibus juniperi het grootst is.

Dat er aan deze opgaven, die sinds meer dan 50 jaren geregeld gepubliceerd werden, wat nauwkeurigheid betreft, iets ontbreekt, ja moet ontbreken, ik zal de laatste zijn, om dit tegen te spreken, maar die onnauwkeurigheid kan toch niet zóó groot zijn, om zoo maar opeens met de geheele opgave uit te scheiden. Had men de opgave behouden voor de provinciën, behouden voor steden van meer dan 10.000 inwoners, dan zou men er zich bij kunnen neerleggen, maar nu in dezen tot niets te komen is al te bar. Ik zou de Regeering wel eens willen wijzen op de verschillende rijken om ons heen, die alle beginnen of doorgaan met maatregelen tegen het misbruik van spirituaalia te nemen. Waarom? Wel wijl zij gevoelen, dat bij progressief misbruik of liever verbruik, de energie van het volk moet afnemen, ziekten toenemen, rijkdom en voortbrengingsvermogen afnemen, de bevolking van armenhuizen en krankzinnigengestichten toenemen, wijl de volkeren zien bij toenemend gebruik geluk en welvaart afnemen, het aantal misdaden toenemen en de gevangenen meer en meer bevolken! In de meeste rijken, die tot de beschaafde natiën gerekend worden, is de vraag naar wettelijke voorschriften tot beteugeling der drinkzucht aan de orde van den dag. Zelfs Engeland, dat zoo noode er toe besluit de persoonlijke vrijheid des volks in iets te beperken, heeft besloten, (althans de Regeering) aan het parlement wetsvoorstellen te doen tot beteugeling van het misbruik van alcoholica.

En wil men het misbruik tegengaan, dan dient men te weten, waar het plaatselijk gebruik het grootst, waar het geringst is. Bijv. niet op Zeeland, waar het gebruik van spiritus sinds de laatste 25 jaren in het oogvallend is verminderd, maar op Drenthe, waar het omgekeerde is waar te nemen, moet het oog gericht worden. En daarvoor moet, althans in groote trekken, de plaatselijke consumptie bekend zijn, niet slechts aan het bureau voor de statistiek, neen, moet zichtbaar zijn voor de geheele bevolking.

Het Ministerie spreekt van onbetrouwbare opgaven. Eilieve, hoe komt het dan dat ik, die sinds dertig jaren deze getallen nauwkeurig gadesloeg, die middencijfers voor ons geheele land berekende (uit achtereenvolgend 10 jaren berekend) en in kaart bracht, die herhaaldelijk over deze zaak rapporteerde, altijd voor dezelfde gemeenten de gelijksoortige cijfers waarnam? De gemeenten met een laag consumptiecijfer blijven laag, die een

hoog getal aanwijzen blijven hoog. Ja, is er zelfs een gemeente te plattelande, die voor een jaar een hoog cijfer aanwijst, dan kan men er op rekenen, dat daar iets bijzonders gebeurd is, bijv. een groot publiek werk uitgevoerd, een groote fabriek opgericht. Alle deze verschijnselen konden niet plaats hebben, die regelmatigheid onmogelijk steeds wederkeeren, als de cijfers zoo onbetrouwbaar waren, als uit het ministerieele schrijven scheen te blijken.

Er zijn er veel minder betrouwbare cijfers, die toch in de statistiek behouden blijven, bijv. die van het bier. De hoeveelheid welke van bier gebrouwen wordt, wordt berekend òf naar de hoeveelheid mout, òf naar den inhoud der roerkuipen. Aangezien er nu aanzienlijk grootere hoeveelheid bier gebrouwen wordt, dan de Regeering of administratie meent, dat uit een zekere hoeveelheid mout zal gefabriceerd worden, zoo kan men de getallen, die de hoofdelijke consumptie-cijfers voor bier aanwijzen met meer dan 2 vermenigvuldigen, om tot de werkelijke gefabriceerde hoeveelheid te komen; zoo zou ik meer onbetrouwbare opgaven, die toch in de statistiek gehandhaafd blijven, kunnen aanhalen, doch zal hier nu niet verder op ingaan in de meening, dat ik genoeg heb gerelateerd, om de overtuiging te vestigen, dat de onbetrouwbaarheid der cijfers, die de persoonlijke consumptie per jaar voor iedere gemeente aantonen, niet zoo onbetrouwbaar zijn, of hun vermelding zou der moeite waard zijn, om te zien, waar de drinkzucht, die zooveel ongezonde toestanden en personen schept, wel het ergst heerscht.

Wij moeten niet vergeten, dat het invoeren van statistieke gegevens voor zoo menig vak van industrie, maar vooral over de levensloop der menschheid een helder licht heeft geworpen en voor de mensch de eerste stap is geweest tot het streven naar betere hygiënische toestanden. Tot welke dwaze gevolgtrekkingen men kon komen, bij gebreke van statistieke gegevens leert ons de rede van Prof. VAN DOENEREN, den 3den September 1770 te Groningen gehouden „over de gunstige gesteldheid van Groningen voor de gezondheid” 1). Wanneer dien hoogleeraar de groote cijfers der sterfte van dien tijd in de stad Groningen bekend waren geweest, in sterke tegenstelling van die van de bevolking ten plattelande, dan zou die man hebben moeten spreken „over de ongunstige gesteldheid enz. van Groningen”, en van bijna alle steden uit dien tijd, enz.

Eerst 40 jaren daarna is voor goed door de invoering van den burgerlijken stand een helder inzicht gekomen in den treurigen toestand der steden, en van dien tijd vooral dateeren de maatregelen door de autoriteiten genomen, om aan het ontstaan van ziekten den gunstigen bodem te ontnemen. Eerst de kennis der statistiek heeft de Regeering tot sociaal-hygiënische maatregelen gedwongen.

Ik zal hierop niet verder ingaan, maar er op wijzen, dat ik meen aangetoond te hebben: 1°. dat de sterftestatistiek een integreerend deel moest blijven uitmaken van het jaarlijksch verslag aan Hare Majesteit; 2°. dat de sterftestatistiek, zooals zij nu wordt uitgegeven en bewerkt door het bureau

1) De titel was eigenlijk Latijn: „De sanitatis Groningianorum praesidiis ex urbis naturali historia derivandis”.

van statistiek, in waarde is verminderd door het weglaten van de berekening van het sterftecijfer voor elke gemeente op 1000 berekend; 3°. dat het onderzoek naar de oorzaken van den dood op sectiën gegrond, door het aftreden der toenmalige commissie, niet is van de baan geschoven, maar nog rust als arbeid op de schouders van de Ned. Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst en 4°. dat het jammer is, dat ter beoordeeling van de vraag: waar het meeste in ons Rijk aan gedestilleerd wordt geofferd, men weggelaten heeft de cijfers, sinds meer dan 50 jaren gepubliceerd, waaruit men kon zien, waar in den lande de drinkzucht ongeveer het grootst is, waar die volksgewoonte is aan het toenemen, waar aan het afnemen.

Winschoten, 20 Maart 1904.

TH. HAAKMA TRESLING.

BERICHTEN.

Wetten, Besluiten, Officieele verslagen, enz.

Het voorloopig verslag naar aanleiding van het afdeelingsonderzoek der Tweede Kamer omtrent het wetsontwerp tot wijziging der *wet op het Staats-toezicht op krankzinnigen* (zie dit *Tijdschrift* 1903, Dl. II, blz. 944) is verschenen.

In het algemeen was men ingenomen met de strekking ervan om aan de gezinsverpleging een wettelijken grondslag te geven. Aanmerking werd gemaakt op de bepaling, dat deze verpleging zou plaats vinden onder toezicht van het *bestuur* van een krankzinnigengesticht en men meende dat terecht in het adres namens de Nederlandsche Vereeniging voor Psychiatrie en Neurologie er op gewezen was, dat dit toezicht moet worden overgelaten aan het geneeskundig hoofd van het gesticht. Andere leden waren het hiermede niet eens. Al geeft men toe, wat zij niet wilden doen, dat het een fout in de krankzinnigenwet is, dat aan de besturen ook invloed op den algemeenen gang van zaken is toegekend, dan nog moet dezelfde verhouding tusschen bestuur en geneesheer-directeur, die men in de krankzinnigenwet vindt, nu ook ten grondslag gelegd worden aan dit voorstel, welks bepalingen bestemd zijn om in die wet opgenomen te worden.

Wat betreft de uitzondering, die wordt voorgesteld met het oog op de psychiatrische kliniek te Groningen, daaromtrent meenden vele leden, dat dit voorstel niet gerechtvaardigd was. Het komt er volgens hen op neer, dat men bij den bouw van die kliniek geen rekening heeft gehouden met de bepalingen der krankzinnigenwet, en daarvoor nu een belangrijk deel der wet buiten werking te stellen gaat niet aan. Ook hier wees men op het bovengenoemde adres, waarin de bezwaren tegen deze regeling zijn uiteengezet. Ook tegen de mogelijkheid, die door dit ontwerp wordt geschapen, om rustige oude krankzinnigen in het vervolg in oude-mannen- en vrouwenhuizen te verplegen werd krachtig protest aangeteekend, ook alweer onder verwijzing naar het gezegde in bovenbedoeld adres.

Eindelijk werd ook nog van gedachten gewisseld over een meer algemeene herziening der wet van 27 April 1884. Men achtte het in het algemeen